

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 4 april 1946 kl. 1 em.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-
myndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egen-
dom jämte i ämnet väckt motion.*

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 8 mars 1946 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 198, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1946/47 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan tillhörig fast egendom, såframt taxeringsvärdet å egendomen uppgår till högst 25 000 kronor, eller, där taxeringsvärde icke är åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppgår till högst nämnda belopp, och i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet i propositionen angivna riktlinjer föreskriva de former och villkor, under vilka försäljningarna skola äga rum, med rätt för Kungl. Maj:t att, där så befinnes lämpligt, åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstiger 20 000 kronor;

dels förklara, att vad sålunda medgivits rörande försäljning av kronan tillhörig fast egendom skall gälla jämväl beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av sådan egendom, ävensom beträffande avstående utan ersättning av kronomark, som erfordras till järnväg eller allmän väg, därvid dock rätten att besluta om dylikt avstående må av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast i avseende å obebyggt område av högst 5 hektars yta eller 2 000 kronors värde;

dels ock uttala att, oavsett de sålunda lämnade medgivandena, i författning meddelade föreskrifter angående rätt för Kungl. Maj:t eller förvaltningsmyndighet att försälja, byta eller under åborätt eller tomträtt upplåta kronan tillhörig fast egendom alltjämt skola gälla.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Persson* i Landafors väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 436, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå förevarande pro-

position i vad den avser rätt för Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall försälja kronan tillhörig fast egendom eller utan ersättning avstå kronomark samt att propositionen, i vad densamma avser byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av fast egendom, måtte godkännas av riksdagen.

Beträffande den utredning som ligger till grund för Kungl. Maj:ts framställning får utskottet, i den mån ej därför redogöres närmare i det följande, hänvisa till propositionen. I avseende å vad som anförts till stöd för motionen hänvisas till densamma.

I anledning av proposition nr 54 medgav 1945 års riksdag (jordbruksutsk. utl. nr 7, riksdagens skriv. nr 78), att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1945/46 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan tillhörig fast egendom, såframt taxeringsvärdet å egendomen uppginge till högst 25 000 kronor, eller, där taxeringsvärde icke vore åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppginge till högst nämnda belopp. Kungl. Maj:t ägde därvid att i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet vid anmälan av propositionen angivna riktlinjer föreskriva de former och villkor, under vilka försäljningarna skulle äga rum. Där så funnes lämpligt, skulle Kungl. Maj:t ha befogenhet att åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 20 000 kronor.

Vidare förklarade riksdagen, att vad sålunda medgivits rörande försäljning av kronan tillhörig fast egendom skulle gälla jämväl beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av sådan egendom, ävensom beträffande avstående utan ersättning av kronomark, som kunde erfordras till järnväg eller allmän väg. Rätten att besluta om dylikt avstående finge dock av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast i avseende å obebyggt område av högst 5 hektars yta eller 2 000 kronors värde.

Genom cirkulär till statsmyndigheterna den 16 mars 1945 (nr 107) har Kungl. Maj:t till kännedom meddelat vad riksdagen sålunda beslutat.

Befogenheten att, med viss begränsning beträffande egendomens värde, åt central förvaltningsmyndighet överlämna försäljningsrätten har Kungl. Maj:t tagit i anspråk genom försäljningsbemyndiganden för telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

På sätt vid utverkande av försäljningsbemyndigandet har förutsatts skall riksdagen årligen erhålla en redogörelse för de försäljningar, som med stöd av bemyndigandet verkställts under närmast föregående kalenderår. I sådant syfte ha upprättats sammanställningar departementsvis över de under kalenderåret 1945 försålda fastigheterna. Dessa sammanställningar torde, i den mån de komma att överlämnas till jordbruksutskottet, få bringas till riksdagens kännedom genom memorial från utskottet.

I avseende å försäljningsbemyndigandet för nästa budgetår har chefen för finansdepartementet anmält en framställning från *järnvägsstyrelsen* den 8 februari 1946, däri styrelsen anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen en höjning av värdegränsen för det å Kungl. Maj:t givna försäljningsbemyndigandet från nuvarande 25 000 kronor till 50 000 kronor. Samtidigt borde Kungl. Maj:ts befogethet att å central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av kronan tillhörig fast egendom vidgas, varvid för järnvägsstyrelsens vidkommande syntes lämpligt att gränsen droges vid egendomar med ett taxerings- eller uppskattningsvärde av 40 000 kronor.

I sammanhanget har vidare departementschefen anmält en till socialdepartementet inkommen framställning den 15 juni 1945 från *statens byggnadslånebyrå*, däri detta ämbetsverk anmärkt på att vissa myndigheter, vilka förvalta kronan och kyrkan samt Uppsala universitet tillhörig jord, vid försäljning och värdering av mark tillämpade principer, som icke stode i överensstämmelse med statsmakternas intresse av att underlätta bostadsproduktionen och förhindra stegring av hyresnivån.

Byggnadslånebyrån erinrar om att riktlinjerna för prissättning å tomtmark, avsedd för bostadsbyggande under statens finansiella medverkan, uppdragits i Kungl. Maj:ts proposition nr 251 till 1941 års riksdag. Härvid uttalade sig chefen för socialdepartementet i princip för en tomtprisinivå högst motsvarande den år 1935 gällande nivån.

Över byggnadslånebyråns skrivelse ha utlåtanden avgivits av bland andra domänstyrelsen och kammarkollegiet.

Domänstyrelsen meddelar, att den först våren 1944 uppmärksamgjordes på uttalandena i propositionen nr 251 till 1941 års riksdag. Samtliga försäljningsfrågor av här förevarande slag ha därefter beretts i samråd med byggnadslånebyrån, och i överensstämmelse härmed har också samförstånd uppnåtts med vederbörande lokala myndigheter angående försäljningsvillkoren.

Kammarkollegiet finner det, med hänsyn till den stora sociala och ekonomiska betydelse som bostadsproduktionen äger, självfallet, att genomförandet av statsmakternas bostadsprogram icke bör motverkas genom den kyrkliga eller statliga försäljningspolitiken utan att programmets genomförande bör underlättas, i den mån hinder icke möter i lag eller eljest. Dock framhåller kollegiet, att de i anslutning till statsmakternas bostadspolitik uppdragna riktlinjerna för tomtpolitiken icke äro tillämpliga vid försäljning av kyrklig jord. Härvid gälla enligt den kyrkliga försäljningslagen den 4 januari 1927 särskilda regler, enligt vilka vid utbyte eller försäljning av kyrklig jord skall iakttagas, att avhändelsen icke är till olägenhet för det allmänna samt att vederlaget motsvarar jordens värde enligt i orten gängse skäligt pris.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, har i ärendet anført följande:

»Det av 1945 års riksdag lämnade generella medgivandet för Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning

m. m. av kronan tillhörig fast egendom avsåg budgetåret 1945/46. Nytt be- myndigande, gällande för nästa budgetår, bör nu utverkas.

Vid anmälan av fjolårets proposition framhöll jag, att en höjning av värdegränsen för Kungl. Maj:ts försäljningsbemyndigande kunde vara befogad, därest vid den då pågående allmänna fastighetstaxeringen även de statliga jordbruksfastigheternas taxeringsvärden komme att höjas. En formellt sett oförändrad värdegräns av 25 000 kronor skulle i så fall i realiteten innebära en begränsning av försäljningsbemyndigandet, som skulle föranleda att ett ökat antal smärre försäljningsfrågor måste föreläggas riksdagen. Jag förordade dock, att värdegränsen för det dåvarande skulle bibehållas vid 25 000 kronor, vilket icke föranledde någon erinran från riksdagens sida.

Järnvägsstyrelsens nu framlagda förslag att värdegränsen för det Kungl. Maj:t givna försäljningsbemyndigandet skulle höjas till 50 000 kronor och i samband därmed gränsen för den till central förvaltningsmyndighet delegerade försäljningsrätten höjas till 40 000 kronor går avsevärt längre än den av mig i fjolårets proposition antydda höjningen. Även om vissa praktiska skäl onekligen kunna anses tala till förmån för styrelsens förslag, anser jag mig icke nu böra biträda detsamma. Mot en mera begränsad höjning av värdegränserna synes mig dock icke kunna göras någon erinran. En snabbare och smidigare handläggning av åtskilliga försäljningsärenden, som nu kunna taga relativt lång tid i anspråk före ett slutligt beslut, kunde därigenom åstadkommas. Då emellertid riksdagen så sent som år 1942 begränsade det av mig förordade försäljningsbemyndigandet från 40 000 till 25 000 kronor, har jag icke ansett mig böra framlägga förslag om en höjning.

De allmänna riktlinjer som hittills gällt beträffande förfarandet vid fastighetsförsäljningarna och beträffande försäljningsvillkoren torde jämväl i huvudsak böra erhålla fortsatt tillämpning under nästa budgetår. En viss upp- mjukning torde dock vara erforderlig i syfte att provisoriskt i möjlig mån tillgodose de syftemål, som föranlett statens byggnadslånebyrås förut berörda framställning. Byrån avser med sitt förslag att få till stånd en sam- ordning mellan prissättningen vid de statliga försäljningarna och de tomtpriser, som av byggnadslånebyrån skola läggas till grund vid beviljandet av subventionslån för bostadsbyggandet. Det av byrån upptagna spørsmålet är enligt min mening av stor vikt. Det är givet, att staten icke bör driva en försäljningspolitik, som motverkar eller försvårar den socialt motiverade bo- stadsförsörjningspolitiken. Frågan om på vad sätt och i vilka former en anpassning skall kunna komma till stånd vid försäljning av olika slag av kronojord och av kyrklig jord är emellertid relativt komplicerad och kan, såsom byggnadslånebyrån förutsatt, icke lösas utan närmare utredning. I avvaktan på resultatet av en sådan utredning vill jag förorda, att Kungl. Maj:t tills vidare erhåller befogenhet att vid försäljning jämlikt förevarande bemyndigande av fastigheter för bostadsbyggnadsändamål göra avsteg, där så finnes av förut angivna skäl påkallat och garantier finnas för att det lägre försäljningspriset icke föranleder enskild spekulationsvinst, från den allmän- na regeln, att priserna skola ur affärssynpunkt vara så fördelaktiga för sta-

ten som möjligt. Det torde därvid böra förutsättas, att dylika försäljningar icke må omfattas av den till central förvaltningsmyndighet delegerade rätten att försälja fastigheter, utan att alla ärenden, som avse försäljning till lägre pris än det aktuella marknadsvärdet, bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Beträffande fastighetsförsäljningar, som ligga utanför nu ifrågavarande försäljningsbemyndigande, torde en lösning av frågan väsentligen få bli beroende av det resultat, vartill utredningen kan komma. Det må dock strykas under såsom önskvärt, att samma synpunkter beaktas i den utsträckning så finnes möjligt inom ramen av de bestämmelser, som gälla för respektive slag av fastighetsförsäljningar.»

Utskottet.

Vad först beträffar den i ärendet väckta motionen II: 436 så anföres som stöd för yrkandena i densamma, att kronan endast i rena undantagsfall borde avhända sig fast egendom. Alla ärenden rörande försäljning av dylik egendom borde därför enligt motionärens uppfattning utan olägenhet kunna underställas riksdagen. Ett sådant bemyndigande, som äskas i propositionen, borde därför icke meddelas.

I anledning härav får utskottet erinra om att utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 55 vid 1942 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att under budgetåret 1942/43 försälja viss kronan tillhörig fast egendom uttalade, att en viss återhållsamhet borde iakttagas då det gällde att försälja kronans fasta egendom. Vad särskilt gällde under domänstyrelsens eller andra statliga myndigheters förvaltning ställda fastigheter av jordbruksnatur anförde utskottet, att, oavsett om innehavet av dylika fastigheter under rådande förhållanden kunde anses innebära en ur avkastningssynpunkt förmånlig placering av statsförmögenheten eller icke, kronan alltjämt borde inneha jordbruksfastigheter. Såväl i fråga om nämnda slag av fastigheter, som beträffande sådana kronan tillhöriga fastigheter, vilka förvaltades av kommunikationsverken, kunde emellertid tänkas fall, då egendomarna eller delar därav lämpligen borde försäljas.

Beträffande omfattningen av det av departementschefen år 1942 äskade bemyndigandet ansåg utskottet synnerligen angeläget, att detsamma icke gjordes så vidsträckt, att riksdagen därigenom i avsevärdare omfattning avhände sig sin rätt att från fall till fall pröva ärenden av ifrågavarande slag. Såsom även erinrats av departementschefen i förevarande proposition föreslog därför utskottet, att bemyndigandet skulle begränsas till att avse fastigheter med högst 25 000 kronors värde, vilket också blev riksdagens beslut.

Enligt vad som framgår av det anförda är utskottet sålunda icke främmande för den uppfattningen, att en viss återhållsamhet bör iakttagas vid försäljningen av kronans fasta egendom. Härifrån och till att säga, att sådana försäljningar icke böra ske annat än i ytterst sällsynta undantagsfall är steget emellertid långt. Vid sitt handhavande av skötseln av kronans

fastigheter synas domänstyrelsen, kommunikationsverken och andra förvaltande myndigheter icke rimligen kunna bindas på ett sådant sätt som motionären synbarligen föreställt sig. Möjligheter till förändringar i kronans fastighetsinnehav såväl genom köp som genom försäljningar torde nämligen alltjämt böra stå öppna. I vad gäller försäljningar synas så avsevärda förmåner, icke minst för köparna, vara förknippade med den nu gällande ordningen, som innebär bemyndigande för Kungl. Maj:t att utan riksdagens hörande i varje särskilt fall i viss omfattning vidtaga åtgärder i förevarande avseende med rätt för Kungl. Maj:t att i angiven utsträckning delegera nämnda befogenheter på central förvaltningsmyndighet, att utskottet icke finner skäl att på förslag av motionären frågå densamma.

Vad härefter angår propositionen så föreslås i densamma, att de allmänna riktlinjer, som under senare budgetår tillämpats beträffande kronans fastighetsförsäljningar, skulle få gälla även för nästa budgetår. Detta tillstyrkes av utskottet. För att i möjligaste mån tillgodose en av statens byggnadslånebyrå gjord framställning föreslår därjämte departementschefen, att — i avbidan på resultatet av en närmare utredning rörande möjligheterna att anpassa försäljningarna av olika slag av kronojord och kyrklig jord till det av sociala skäl föranledda statliga subventionerandet av bostadsbyggandet — vid försäljningar enligt det äskade bemyndigandet av fastigheter för bostadsändamål avsteg skulle få göras från den allmänna regeln, att priserna ur affärsynpunkt skola vara så fördelaktiga för staten som möjligt, där så finnes påkallat av omständigheterna och det lägre priset icke skulle föranleda enskild spekulationsvinst. Till vad departementschefen i sistnämnda avseende anfört och föreslagit får utskottet uttala sin anslutning. Det kan nämligen icke anses tillfredsställande, att kronan vid försäljningar av fastigheter för ifrågavarande ändamål betingar sig sådana tomtpriser, att byggnadslånebyrån sedermera icke kan lägga desamma till grund för beviljandet av de olika slag av subventioner, som nu finnas. Emellertid får utskottet erinra om att tillgången på tomtmark av ifrågavarande slag icke är lika beträffande samtliga tätorter i riket, varför de i propositionen förordade åtgärderna icke synas kunna åvägabringa förbättring av förhållandena på området på alla håll, där så varit önskligt.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

- 1) att förevarande proposition må av riksdagen bifallas;
- 2) att motionen II:436 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 4 april 1946.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtande nr 17.